

BLOGI

Keskuspankit valppaina maksamisen murroksessa

Raha ja maksaminen | 05.10.2020 | Päivi Heikkinen

KIRJOITTAJA

Päivi Heikkinen
Osastopäällikkö

Keskuspankit ovat puhuneet jo useamman vuoden ajan maksamisen murroksesta, joka on seurausta digitalisaatiosta, fintech-innovaatioista, big tech- ja someyritysten kiinnostuksesta maksujärjestelmiin sekä kulutus- ja maksukäytäntöjen muutoksesta. Maksupalveluiden tuottamisessa ja maksutavoissa myllertäviä voimia on useita, ja keskustelu niistä on ollut jossain määrin jäsentymätöntä. Kuluneen vuoden aikana keskuspankkien tulokulma näihin muutoksiin on selkiytynyt. Samalla myös keskuspankkien vastaukset niihin ovat hahmottuneet. Syyskuun lopulla ilmestyneet Euroopan komission tiedonannot vähittäismaksamisen ja digitaalisen rahoitustoiminnan strategioista heijastavat samoja arvioita kehityksen suunnasta.

Keskuspankkien tulokulmaa maksamisen murrokseen linjaa kaksi viimeaikaista ulostuloa: BIS:n Annual Economic Reportissa julkaisema Central banks and payments in the digital age¹ sekä EKP:n pääjohtajan Christine Lagarden puhe Saksan keskuspankin Payments in the digital world -verkkokonferenssissa 10.9.2020². Kumpikin niistä korostaa turvallisten, tehokkaiden ja kaikkien käytettävissä olevien maksujärjestelmien kriittisyyttä sekä yhteiskunnan toiminnalle että oman valuutan ja rahoitusjärjestelmän uskottavuudelle. Keskuspankkien velvollisuus on aktiivisesti edistää tällaisten maksujärjestelmien ylläpitoa ja kehitystä.

BIS kuvaa, miten yksityisen sektorin tuottamat maksupalvelut nojaavat julkisen sektorin infrastruktuureihin, eritoten keskuspankin tarjoamiin tileihin, likviditeettiin sekä katteensiirtoon. Tämä roolitus palveluiden tuottamisessa on luonteva ja mahdollistaa, että keskuspankki asettaa vaatimuksia sen palveluihin liittyville maksupalveluntuottajille. Keskuspankkiselvityksen varassa toimivat niin tilisiirtojärjestelmät kuin maksukortteihin ja käteiseen perustuvat päivittäismaksamisen järjestelmät ja arvopapereiden selvitysjärjestelmät.

Keskuspankkien tuottamat palvelut eivät kuitenkaan automaattisesti johda keskuspankkien tavoitteiden mukaisiin maksujärjestelmiin: maksaminen on verkostotoimintaa, johon liittyy mittavia suurtuotannon etuja, minkä johdosta toimialalla on taipumus monopoleihin. Tämä sekä toiminnalle asetetut tuottovaatimukset voivat johtaa siihen, että loppukäyttäjää hyödyttävät investoinnit jäävät tekemättä. BIS nostaa esiin kolme maksamisen osa-alueita, joissa tämä on ilmeistä: 1) korttimaksamisen kustannusrakenne jää yleensä piiloon, ja kauppa joutuu kantamaan suuren osan korttimaksujen tuotantokustannuksista, 2) valuutta-alueiden yli menevät maksut (ns. cross-border maksut) ovat edelleen kalliita, hitaita ja niiden välitysketjut läpinäkymättömiä, ja 3) maksamisen sujuvuus, nopeus ja seurattavuus jäävät vielä jälkeen kuluttajien oikeutetuista odotuksista. Pikamaksaminen yleistyy, mutta se ei ole vielä kaikkien käytössä eikä tue esimerkiksi välttämättömiä tulonsiirtoja. Vaikka BIS:n arvio maksamisen kehityksestä on globaali ja kattaa eri kehitysvaiheissa olevia markkinoita, on sen esiin nostamat kysymykset relevantteja myös Suomen ja koko euroalueen näkökulmasta.

EKP:n pääjohtaja Lagarden tulokulma maksamisen kehitykseen on selkeän eurooppalainen. Hän nostaa esiin eurooppalaisen maksamisen hitaan kehityksen ja toteaa siiloutuneiden maakohtaisten maksujärjestelmien estävän globaalien toimijoiden kanssa kilpailemaan pystyvien yleiseurooppalaisten järjestelmien syntyä. Jos eurooppalainen maksaminen on globaalien toimijoiden käsissä, eivät eurooppalaiset toimintatavat ja pelisäännöt, kuten tietoturvasuojat ja kuluttajansuoja, välttämättä toteudu. Viime vuosien kehitys on osoittanut, että myös maksujärjestelmiä voidaan käyttää politiikan välineinä. Eurooppalaisilla on oikeus maksaa omalla valuutalla ja luotettavissa maksujärjestelmissä kaikissa oloissa, geopolitiikasta riippumatta. Eurojärjestelmä haluaa myös varmistaa, että kansalaisilla on aina mahdollisuus keskuspankkirahan käyttöön.

Eurojärjestelmän vastaus maksamisen kehityksessä havaittuihin ongelmiin on kolmiosainen: se haluaa edistää eurooppalaisia maksujärjestelmiä, varmistaa edellytykset pikamaksamisen käytölle kaikkialla Euroopassa sekä varautua käteisen rahan voimakkaaseen supistumiseen täydentämällä sitä tilanteen vaatiessa digitaalisella vaihtoehdolla.

Eurooppalaisen maksamisen turvaamiseksi nykyisille globaaleille päivittäismaksamisen maksuvälineille on löydyttävä eurooppalainen kilpailija, jota kansainvälisen politiikan virrat eivät kaada. EKP on käynyt keskusteluja eurooppalaisten pankkien kanssa tällaisen järjestelmän mahdollisuuksista.³ Hankkeen on tarkoitus tuoda eurooppalainen vaihtoehto niin kivijalkakaupassa kuin verkossa maksamiseen samoin kuin henkilöiden väliseen maksamiseen. European Payments Initiativen valmistelussa on tähän asti ollut mukana 16 pankkia viidestä eri euromaasta, eikä suomalaisia pankkeja ole vielä mukana.

EKP päivitti heinäkuussa keskuspankin tuottaman, pankkien väliset pikasiirrot mahdollistavan

TIPS-järjestelmän⁴ toimintaehtoja tukeakseen pikamaksamisen Euroopan laajuista käyttöönottoa. Päätöksessä eurooppalaiseen pikasiirtostandardiin⁵ sitoutuneiden pankkien edellytetään olevan saavutettavissa myös TIPS:n välityksellä. Samalla myös kansallisten ja yleiseurooppalaisten selvityskeskusten rahatilit viedään TIPS-järjestelmään. Muutos luo reitin eri selvityskeskusta käyttävien pankkien välillä lähetettävälle pikasiirroille. Päätös voi avata uusia mahdollisuuksia myös suomalaiselle pikamaksamiselle.

Keskuspankin yleisön käyttöön liikkeeseen laskeman digitaalisen käteisen käsitteestä ja vaikutuksista on keskusteltu jo usean vuoden ajan⁶. Uutisten mukaan Kiina on jo pilotoimassa omaa digitaalista käteistään, ja Ruotsin keskuspankilla on hankkeesta tekninen kokeilu käynnissä. Central Bank Digital Currency, CBDC, on äärimmäisen laaja-alainen kysymys, jota on selvitetty myös eurojärjestelmässä. Mitään päätöksiä CBDC:n toteutuksesta ei ole, mutta eurojärjestelmäkin haluaa kasvattaa sekä tietämystään että valmiuttaan toimia, jos maksamisen kehitys sitä edellyttää.

Suomen Pankki on aktiivisesti mukana eurojärjestelmän hankkeissa samalla, kun se pyrkii edistämään turvallisen ja tehokkaan maksamisen kehittymistä Suomessa. Viestimme aktiivisesti käynnissä olevista hankkeista ja arvioimme, mitä mahdollisuuksia keskuspankkien tunnistamat suuret kehityslinjat voivat tuoda kotimaiseen maksamiseen. Jotta turvallinen maksaminen ylläpitää suomalaisen yhteiskunnan toimintaa kaikissa oloissa, olemme sitoutuneet myös edistämään maksamisen kansallista varautumista. Kanavana viestinnässä ovat Suomen Pankin julkaisut, tapaamiset toimijoiden kanssa sekä maksuneuvosto, jossa haetaan yhteistä linjaa suomalaisen maksamisen kehittämisestä maksupalvelun tarjoajien, niiden käyttäjien sekä viranomaisten kesken.

Asiasanat

digitalisaatio, maksaminen, maksuneuvosto, pikamaksaminen, yleisvalvonta